

РОЛЬ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗАХИСТ У ПРОВАДЖЕННІ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідно до п. 5 ст. 121 Конституції України прокуратура здійснює «нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами» [1]. При здійсненні цього нагляду прокурор має право звертатися до суду із заявами про захист прав і законних інтересів громадян, держави, а також підприємств та інших юридичних осіб (п. 6. ст. 20 Закону України «Про прокуратуру») [2]. Для підтвердження своїх повноважень в адміністративному судочинстві прокурору не потрібно надавати адміністративному суду ніяких документів (довіреностей), бо він виконує обов'язки, що надані йому законом. Отже, прокурор на різних стадіях реалізації права громадян на захист у провадженні у справах про адміністративні правопорушення може виконувати як наглядові так і представницькі функції. Прокурорський нагляд за дотриманням законів у провадженні в справах про адміністративні правопорушення необхідно здійснювати на всіх його стадіях. Необхідність такого нагляду визначається ще і тим, що будь-який орган влади вимагає контролю, особливо зараз, коли механізм реалізації конституційного права громадянина на оскарження в суді неправомірних дій чиновників належним чином не налагоджений. Тому прокурор повинен наглядати за тим як контролюючі органи виконують покладені на них законом обов'язки, щодо дотримання прав та свобод громадян та перевіряти відповідність прийнятих рішень вимогам законодавства. З точки зору охорони прав громадян, вельми важливим є і здійснення прокурорського нагляду за законністю застосування заходів забезпечення провадження – адміністративного затримання особи, особистого огляду й вилучення речей та документів. Адже ці заходи зачіпають конституційні права громадян, зокрема право на свободу й особисту недоторканність, право власності. Прокурор у цьому разі повинен не лише реагувати на скарги громадян, а й самостійно виявляти порушення в цій сфері.

Таким чином, прокурорський нагляд в адміністративно-процесуальній сфері має бути зосереджений на: а) перевірці в державних органах, на підприємствах, в установах та організаціях дотримання вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян; б) перевірці й уживанні конкретних заходів прокурорського реагування на скарги громадян, адресовані прокурору, на дії або бездіяльність посадових осіб, котрі порушують права громадян. Разом із тим

прокурор повинен сам активно виявляти випадки порушення прав і свобод громадян і за необхідності порушувати дисциплінарне провадження або в офіційному порядку ставити питання про невідповідність посадової особи посаді, яку вона обіймає; в) перевірці дотримання вимог законодавства при провадженні у справах про адміністративні правопорушення. У разі виявлення в діях чи бездіяльності посадової особи або громадянина ознак адміністративного правопорушення прокурор вправі порушити провадження у справі; г) репрезентації інтересів громадян і держави в судових органах (адміністративних судах усіх рівнів). На думку Л. А. Ніколаєвої, під час прокурорської перевірки вирішуються наступні завдання: чи має місце порушення закону, в чому воно виражається, який його характер, які заходи необхідно застосувати для усунення порушення і причин, які їх спричинили, а також для покарання винних осіб [3, с. 40]. До перерахованих завдань, очевидно, необхідно включити аналіз законодавства, що регламентує права і свободи громадян, а також діяльність перевіреного підприємства, установи, організації безпосередньо. Реалізація прокурором повноважень щодо перевірки здійснюється в формі відповідних актів, які є юридичними фактами, що спричиняють прокурорсько-наглядові відносини між прокурором і органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами. Необхідно зазначити, що діяльність прокурора при проходженні усіх стадій нагляду повинна базуватись на конкретних принципах. На думку Бородіна І. Л. принципами наглядового процесу прокурора є: а) принцип об'єктивної істини – всебічне дослідження обставин справи всіма учасниками процесу, усунення протиріч у їх оцінці, на основі добутих доказів робити правильні висновки; б) рівності перед законом всіх учасників прокурорсько-наглядового процесу – справедливий, об'єктивний підхід до всіх учасників процесу, намагання розібратись в суті їх показань, неупередженість в оцінці доказів, застосування однакових критеріїв в кваліфікації правопорушень, тих, що передбачені законом; в) ефективності використовуваних в наглядовому процесі засобів – співвідносити використовувані засоби нагляду з практичними потребами виявлення, усунення і попередження порушень законності; г) гарантованості усунення порушень закону їх причин і умов – використання всіх необхідних засобів нагляду, методичних і практичних прийомів, для того щоб досягти реального усунення порушень прав і свобод громадян, їх причин і умов. Сюди можна віднести також обов'язок прокуратури забезпечити незворотність покарання за порушення прав і свобод громадян; д) відповідальності посадових осіб прокуратури за дотриманням законів і здійснення наглядових заходів в межах компетенції, визначеної законами – прокурор має нести відповідальність за перевищення своїх повноважень чи зловживання з службовим положенням, невикористання наданих повноважень, якщо це спричинило невиконання завдань щодо забезпечення ним прав і свобод

громадян; є) презумпції правомірності поведінки піднаглядних прокурору посадових осіб – прокурор має бути об'єктивним при оцінці відповідної інформації в межах наглядового процесу, вживати заходи для виявлення обставин щодо порушень прав і свобод громадян, а також і тих, що спростовують їх скоєння; ж) державної мови прокурорсько-наглядного процесу – в умовах суверенітету України прокурорсько-наглядний процес має здійснюватись виключно державною мовою [4, с. 254]. На нашу думку, з метою надійного захисту прав і законних інтересів громадян, які беруть участь у процесі, необхідно у наглядову діяльність прокурора ввести принцип презумпцій невинуватості і правомірності дій громадян. Значення цих презумпцій зумовлено визнанням в Україні людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності і безпеки вищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України) [1]. Крім того, в умовах політичної активності в країні, спробах тиску на органи правосуддя з боку різних політичних сил, заслуговує на увагу принцип деполітизації наглядової діяльності прокурора.

Отже, наглядова діяльність прокурора має суттєве значення для реалізації права на захист у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, особливістю якої є те, що вона здійснюється через повноваження адміністративно-правового характеру, які реалізуються через звернення громадянина зі скаргою про порушення його прав та законних інтересів. При цьому, основним завданням наглядової діяльності прокуратури згідно Конституції України та вимог держави є захист прав та свобод громадян у разі їх порушення з боку органів управління, посадових осіб тощо.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР: за станом на 30 вересня 2010 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2010. – 125 с.
2. Про прокуратуру : Закон України зі змінами і доповненнями станом на 14.05.2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
3. Николаева Л. А. Прокуратура и законность в советском государственном управлении / Л. А. Николаева. – Л. , 1978. – 79 с.
4. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Бородін Іван Лук'янович. – Харків, 2003. – 405 с.